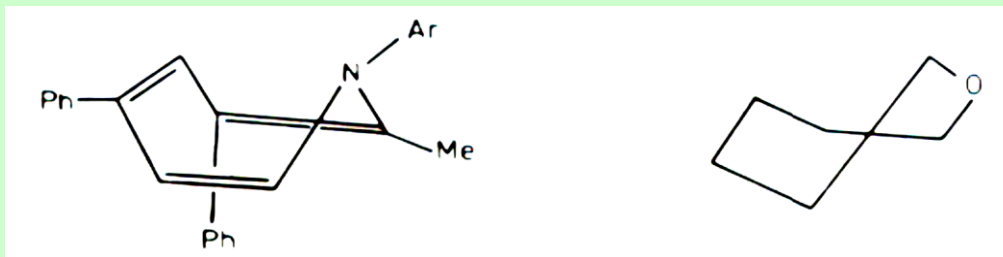

Właściwości fizyczne i charakterystyka spektroskopowa związków heterocyklicznych o dużych pierścieniach

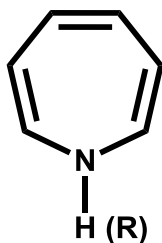
1

Analogi cykloheptanu i cyklooktanu :

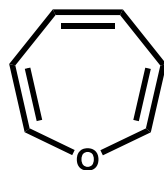
- różne kształty w zależności od rozmiarów pierścienia, liczby egzocyklicznych wiązań podwójnych;

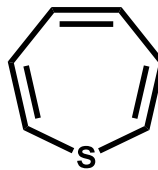
- najbardziej rozpowszechnione azepiny (**a**) oksepiny (**b**) tiepiny (**c**) azocyny (**d**) oksokany (**e**):

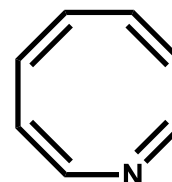
a

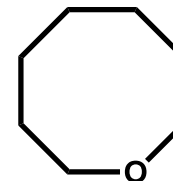
b

c

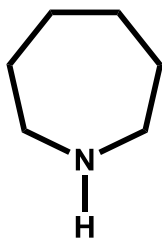
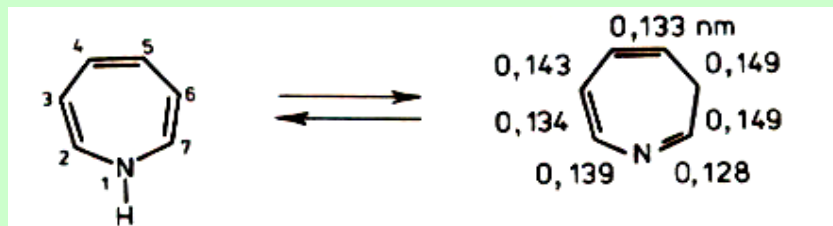
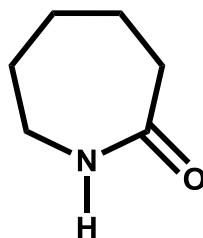
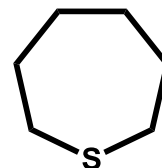
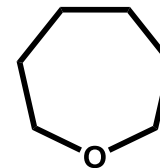

d

e

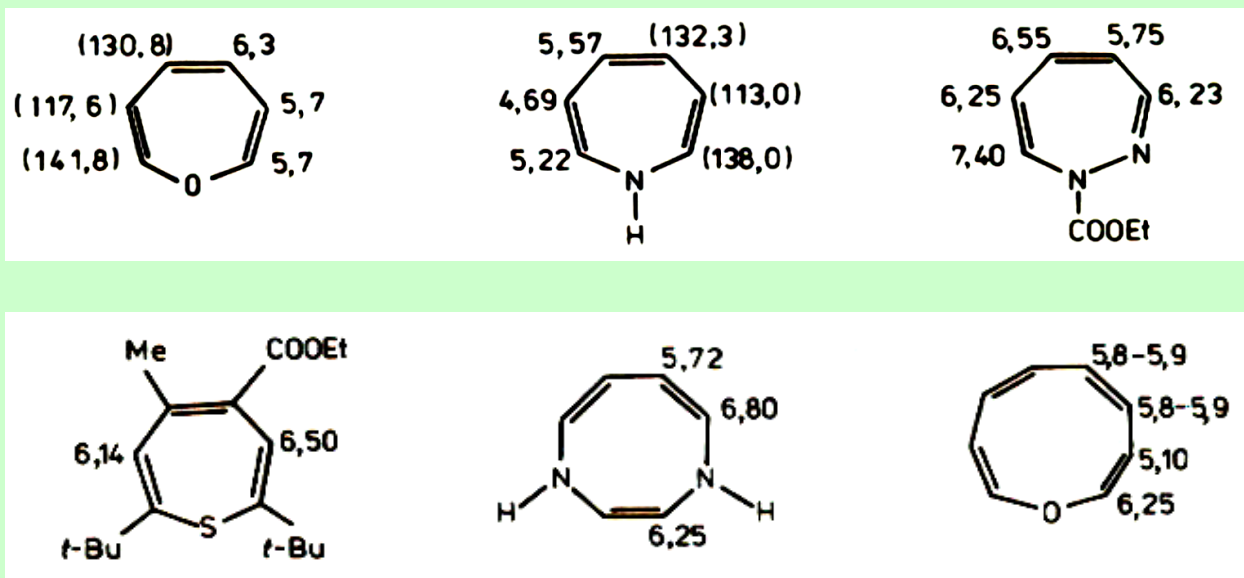
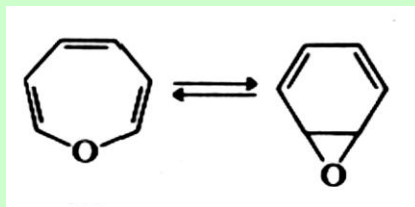
- długości wiązań zbliżone do długości dla związków łańcuchowych:

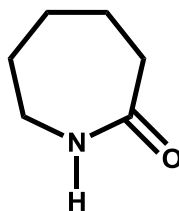
*a**b**c**d*

- azepan (amina) *a*, 2-oksyazepan (kaprolaktam, amid) *b* ,
- tiepan (siarczek) *c* , oksepan (eter) *d*.

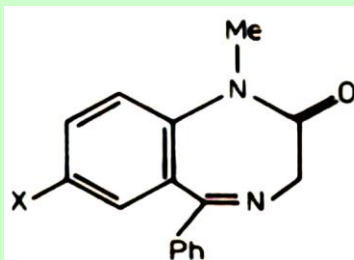
Widma NMR :

- wartości ^1H NMR niektórych protonów są przesunięte w kierunku niższych pól w stosunku do protonów alkenowych - sąsiedztwo heteroatomów, sąsiedztwo w przestrzeni heteroatomu , efekty mezomeryczne.

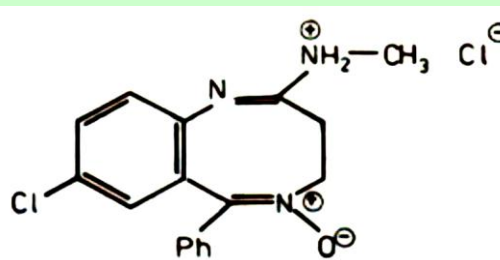

kaprolaktam

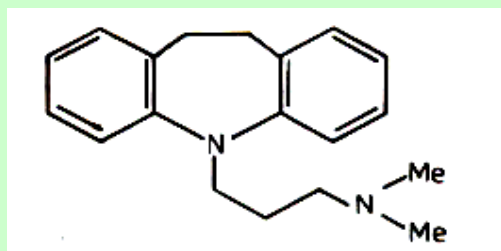

Diazepam X=Cl

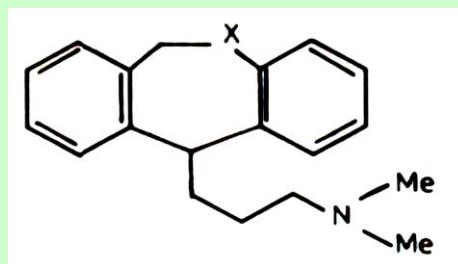
Nitrazepam X=NO₂

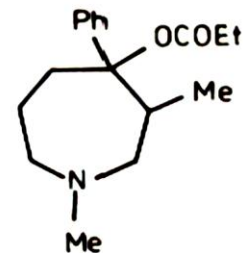
elenium

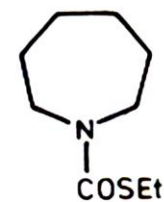
Imipramina

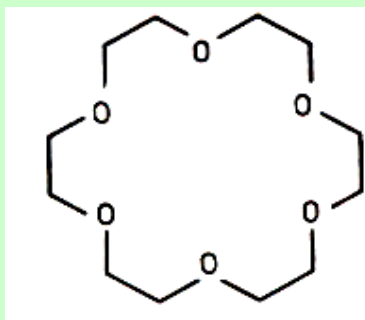
**amitriptylene X=CH₂
doxepin X=O**

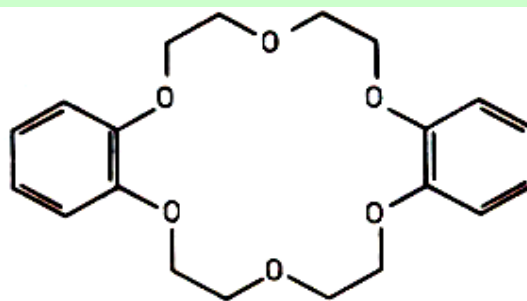
prokeptazyna

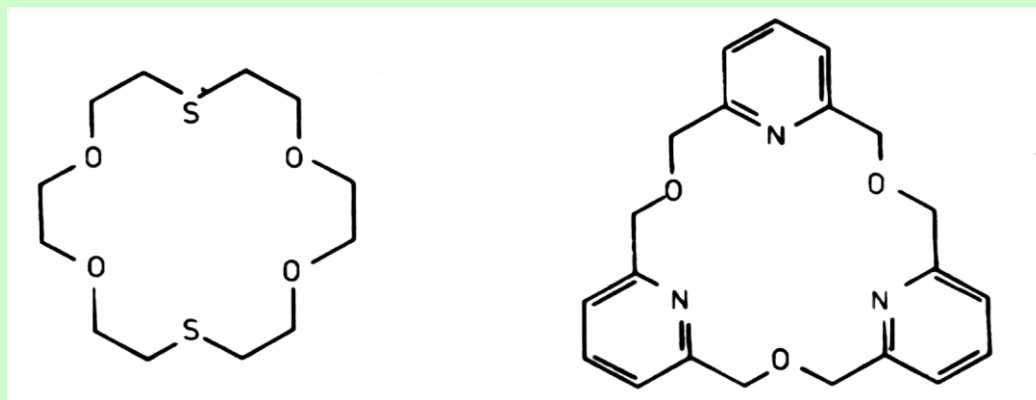
herbicyd

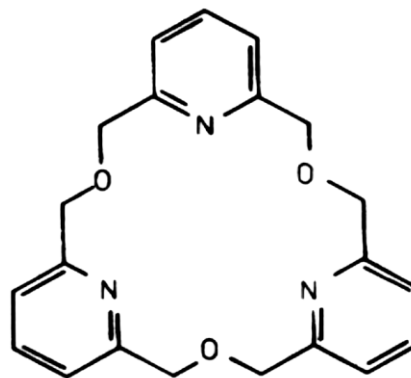
[18]korona-6

dibenzo[18]korona-6

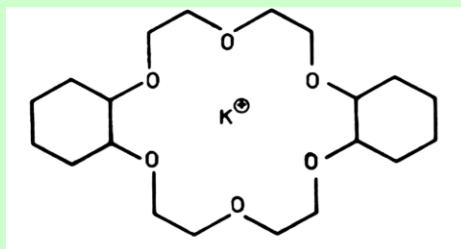
tiakorona

azakorona

• trwałość kompleksu maleje ze wzrostem średnicy jonu:

- jon K^+ $\log K_s = 2$ - [18]korona-6
- jon Rb^+ $\log K_s = 1,5$
- jon Cs^+ $\log K_s = 1,1$

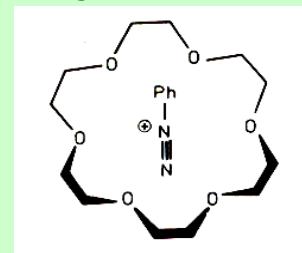
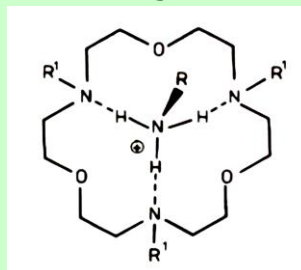
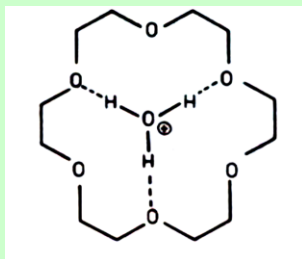

• jak i ze zmniejszeniem średnicy jonu:

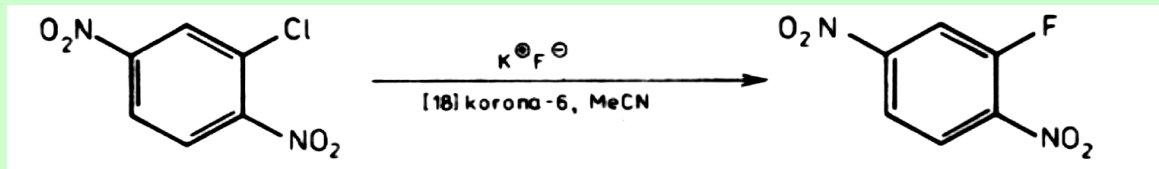
- jon Na^+ $\log K_s = 1,1$ – [15]korona-5
- jon Li^+ $\log K_s = 0,55$ - [12]korona-4

• trwałość zależy także od gęstości elektronowej na atomach tlenu;

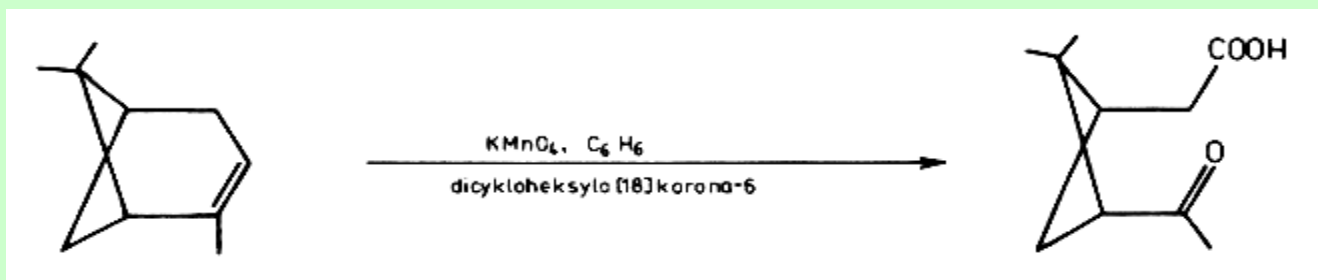
• kompleksy z jonem hydroniowym (H_3O^+), amoniowym $R-NH_3^+$, diazoniowym $R-N_2^+$;

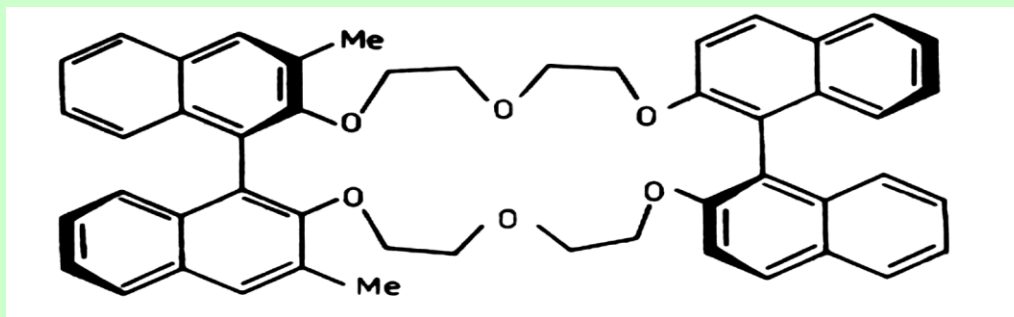
- zdolność rozdziału par jonowych ;

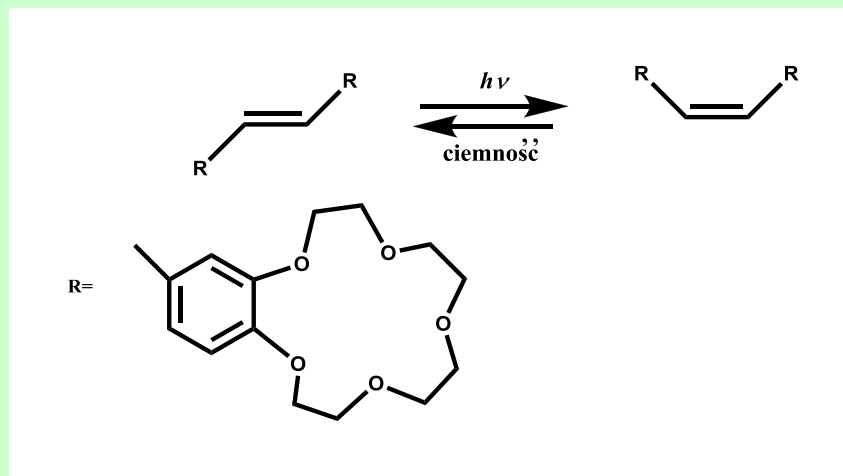
- zdolność solubilizacji niektórych odczynników w rozpuszczalnikach niepolarnych ;

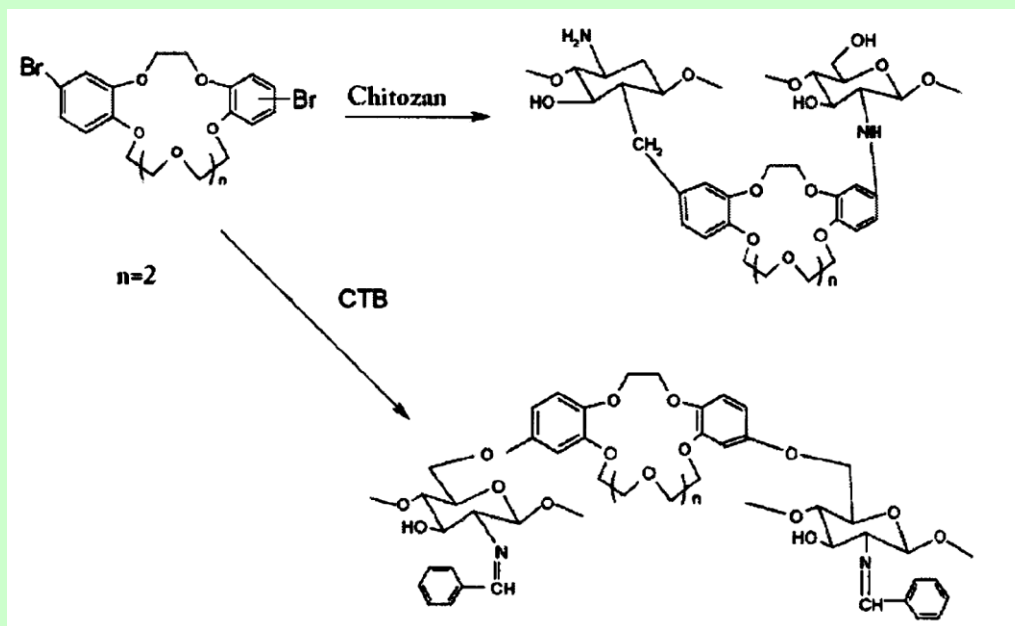
- stosowane do rozdziału enancjomerycznych mieszanin jonów allilo i aryloamoniowych (tworzenie diastereomerycznych kompleksów);

•Kontrola transportu jonów przez błonę komórkową ;

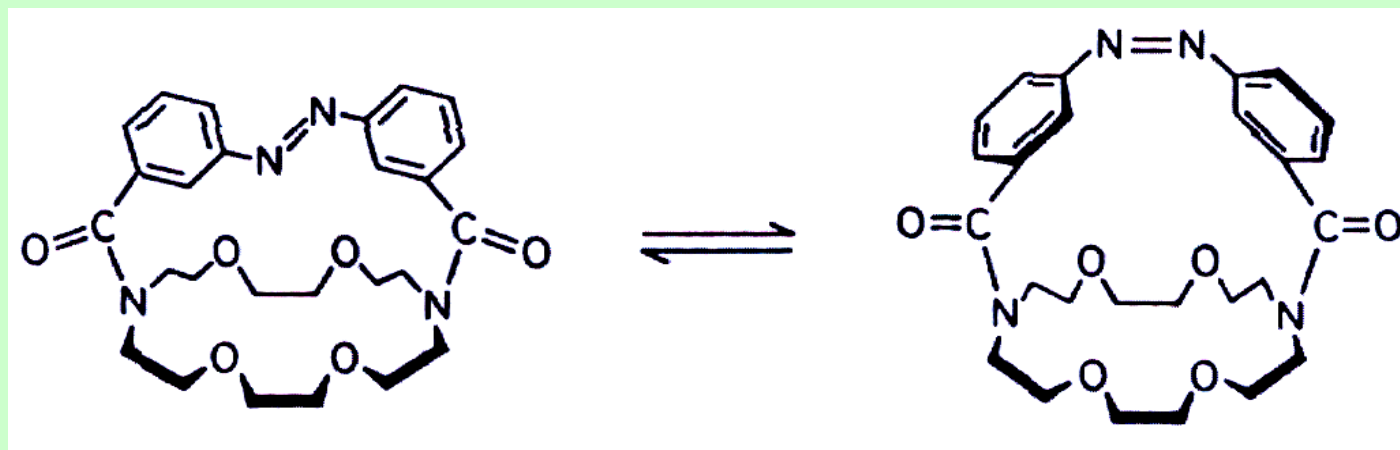

•Podwójne struktury chitozan i etery koronowe lepsza selektywność przy kompleksowaniu metali ;

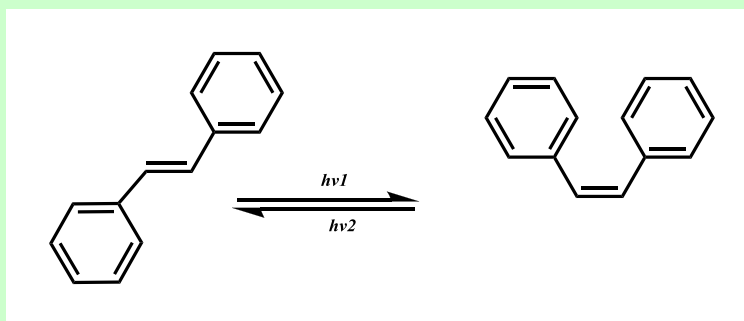

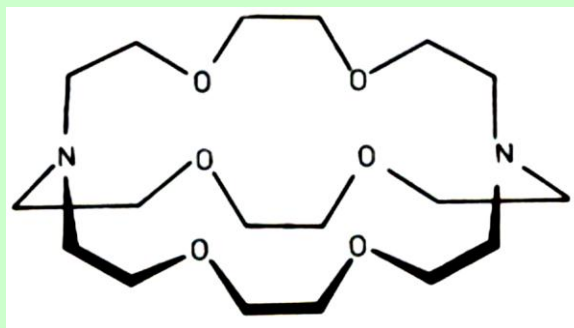
- Etery koronowe ze strukturami azobenzenowymi – przełączniki molekularne;

- Przełączniki molekularne -cząsteczka którą można przełączać pomiędzy dwoma lub więcej termodynamicznie stabilnymi stanami np. stilbeny cis i trans:

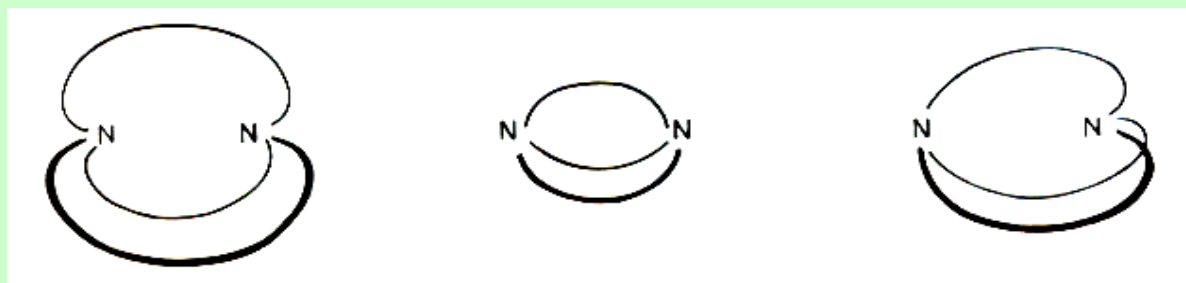

Kryptandy

[2.2.2] kryptand

$[K^+ \subset 2.2.2]$ kryptand

endo-endo

egzo-egzo

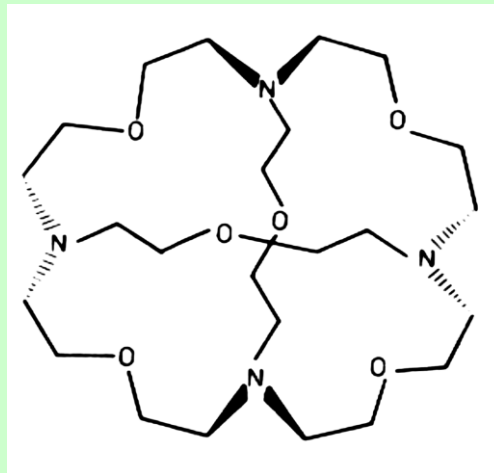
egzo-endo

•Kryptandy - właściwości kompleksotwórcze takie jak dla eterów koronowych lecz tworzą trwalsze kompleksy:

$\log K_s = 9,5$ dla kompleksu $[K^+ \subset 2.2.2]\text{kryptand}$

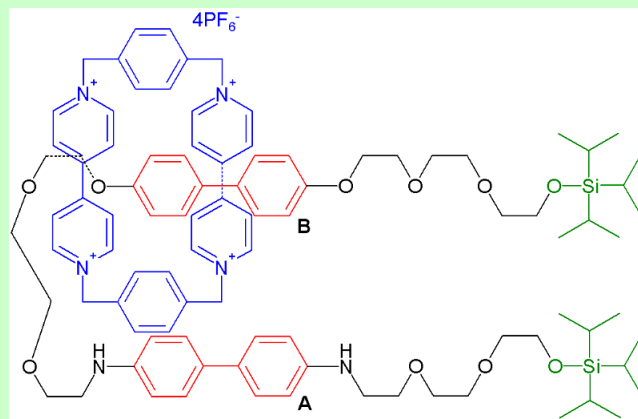
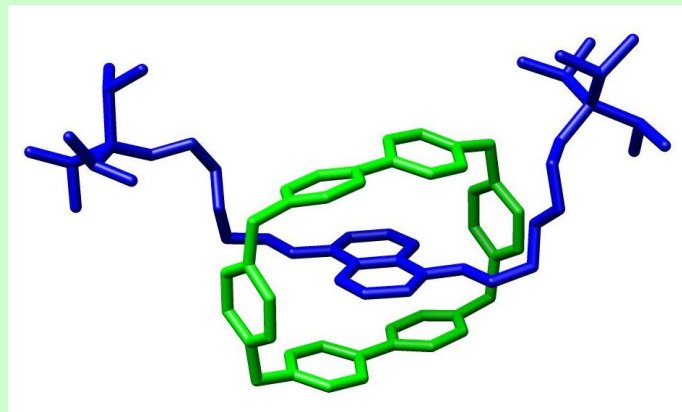
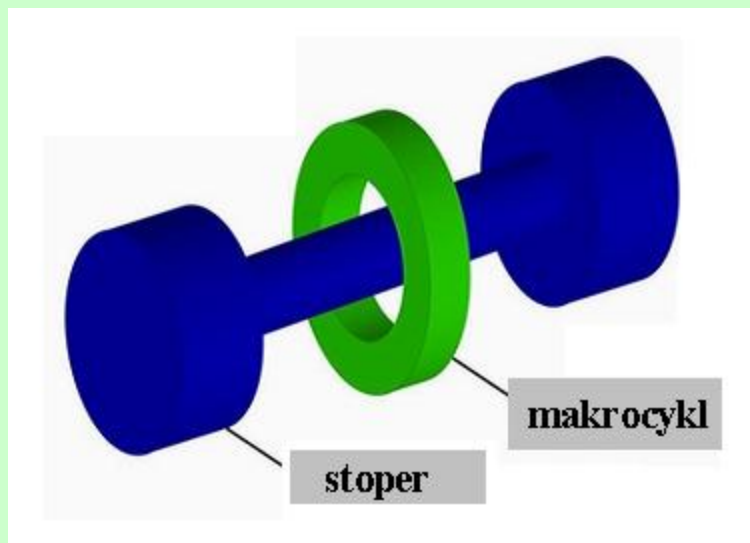
$\log K_s = 4,38$ dla kompleksu K^+ z eterem koronowym

$\log K_s [Ba^{2+} \subset 2.2.2]\text{kryptand} \gg \log K_s [K^+ \subset 2.2.2]\text{kryptand}$ ok. 10^4

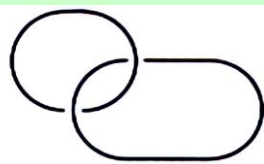
- sferyczny kryptand —receptor jonu amoniowego;
- zdolność kryptandów także do kompleksowania jonów N_3^{-1} , NO_2^{-1} , NO_3^{-1} , $HCOO^{-1}$, Cl^{-1} ;
- zdolność solubilizacji niektórych odczynników w rozpuszczalnikach niepolarnych ;
- zdolność do naśladowania centrum aktywnego enzymu.

J. Am. Chem. Soc., (1991) 113(13) 5131.

Topologiczne izomery

katenan

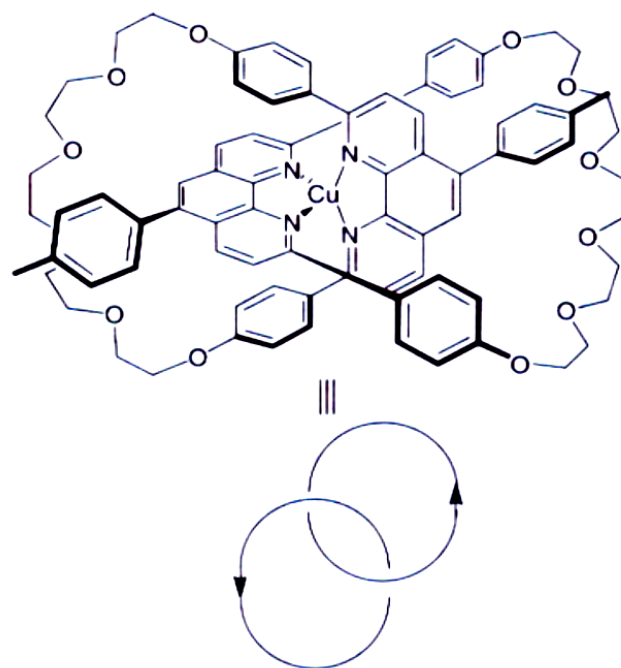
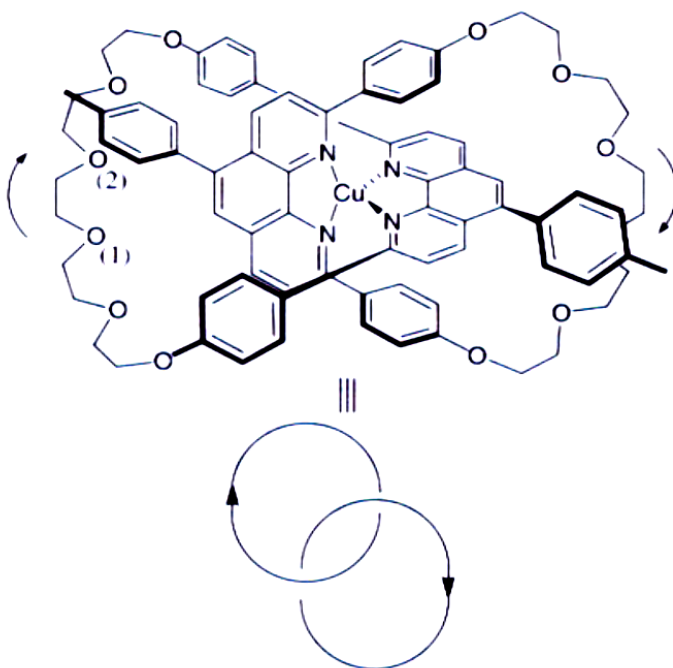
rotaksan

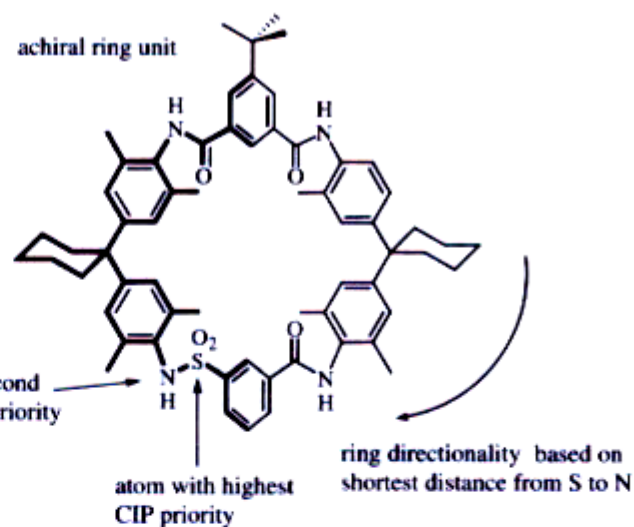
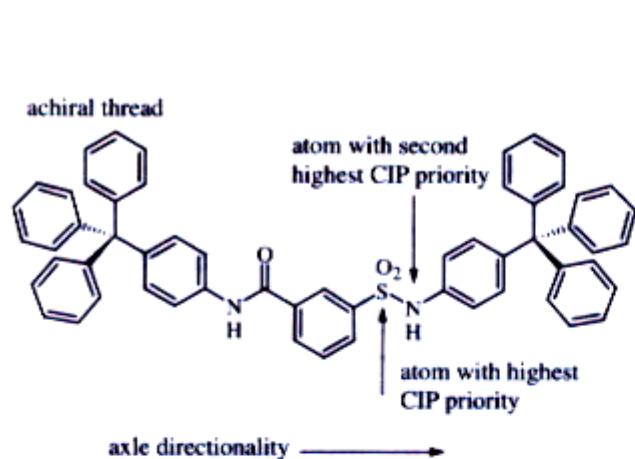
dwa makrocykle

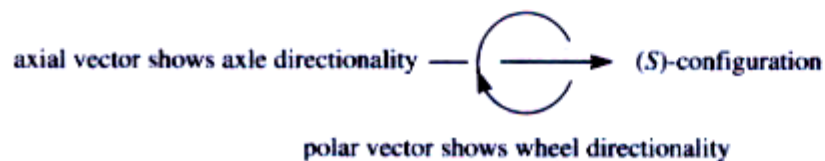
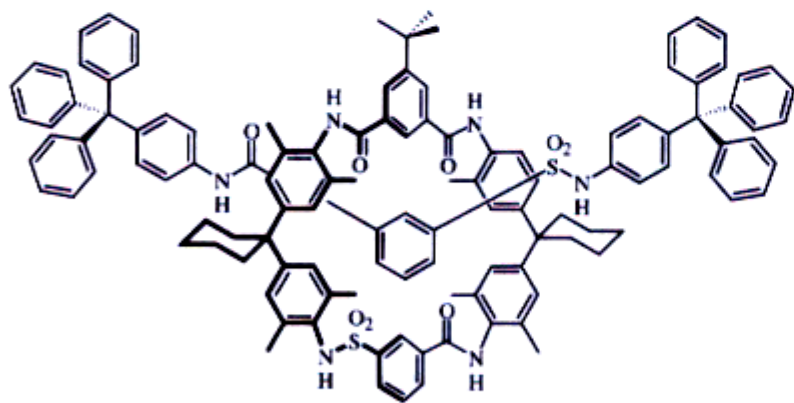
makrocykl i oś

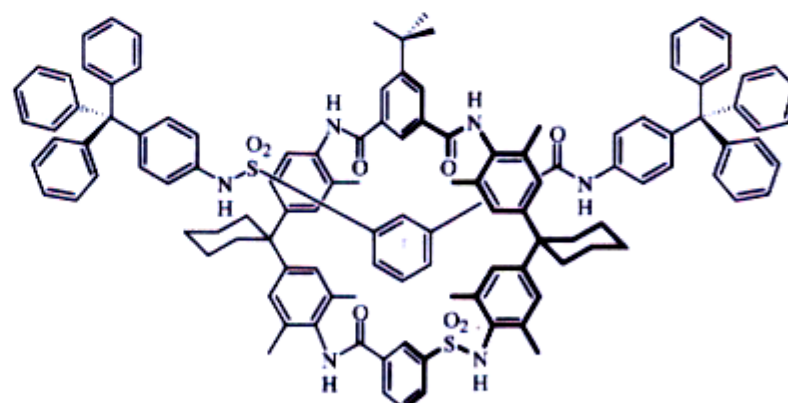
Określanie konfiguracji absolutnej enancjomerów[2]-rotaksanu

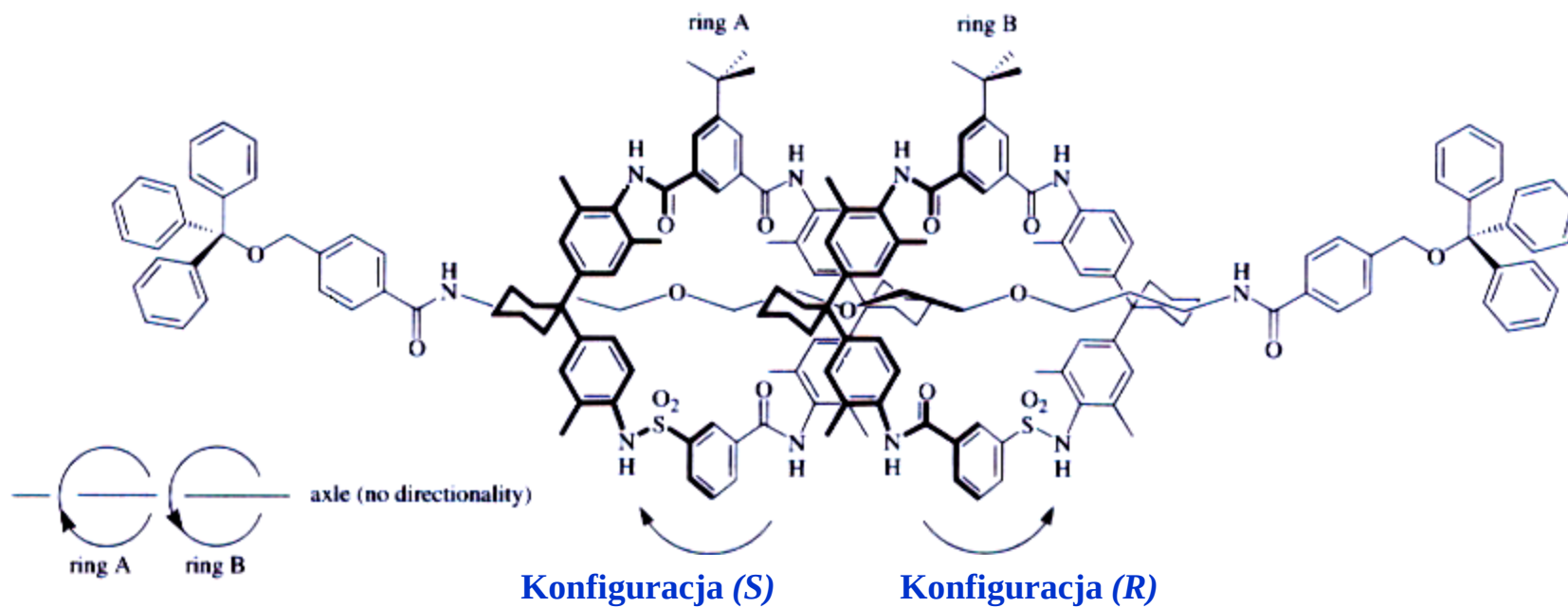
(S)-[2]-rotaksan

(R)-[2]-rotaksan

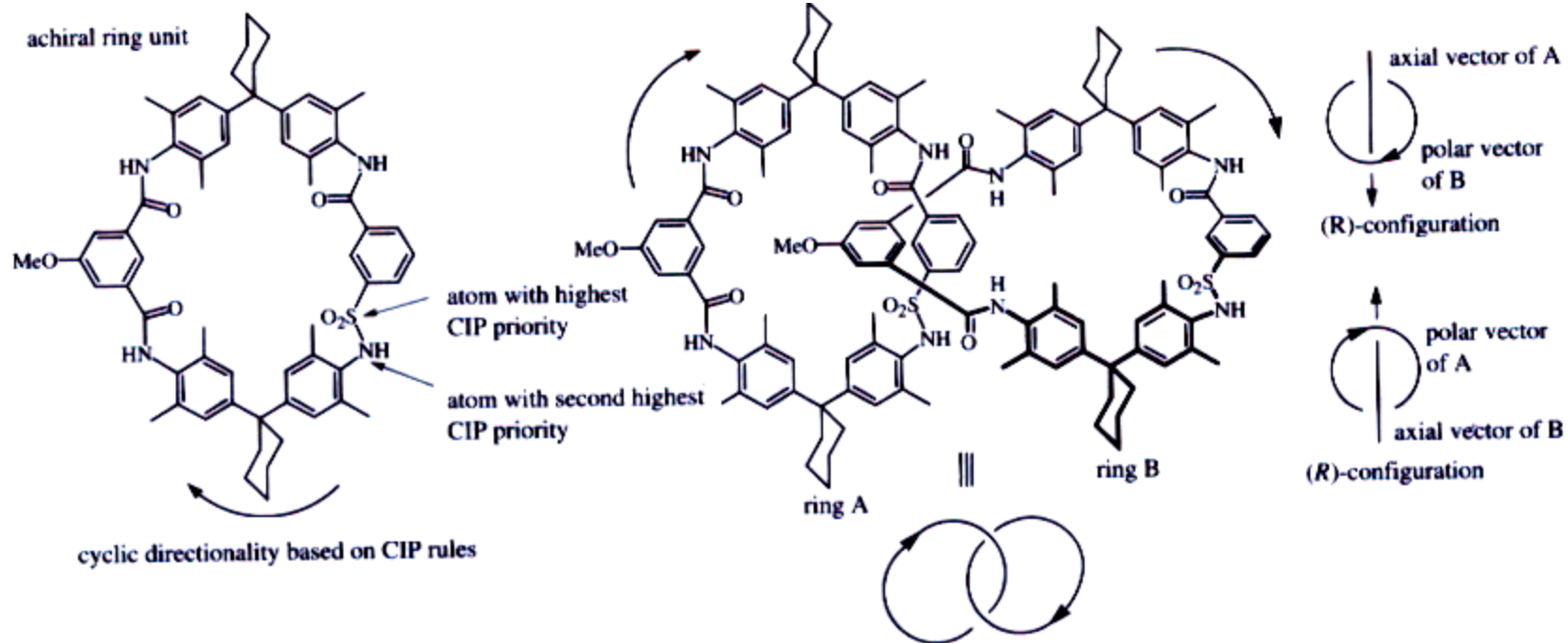

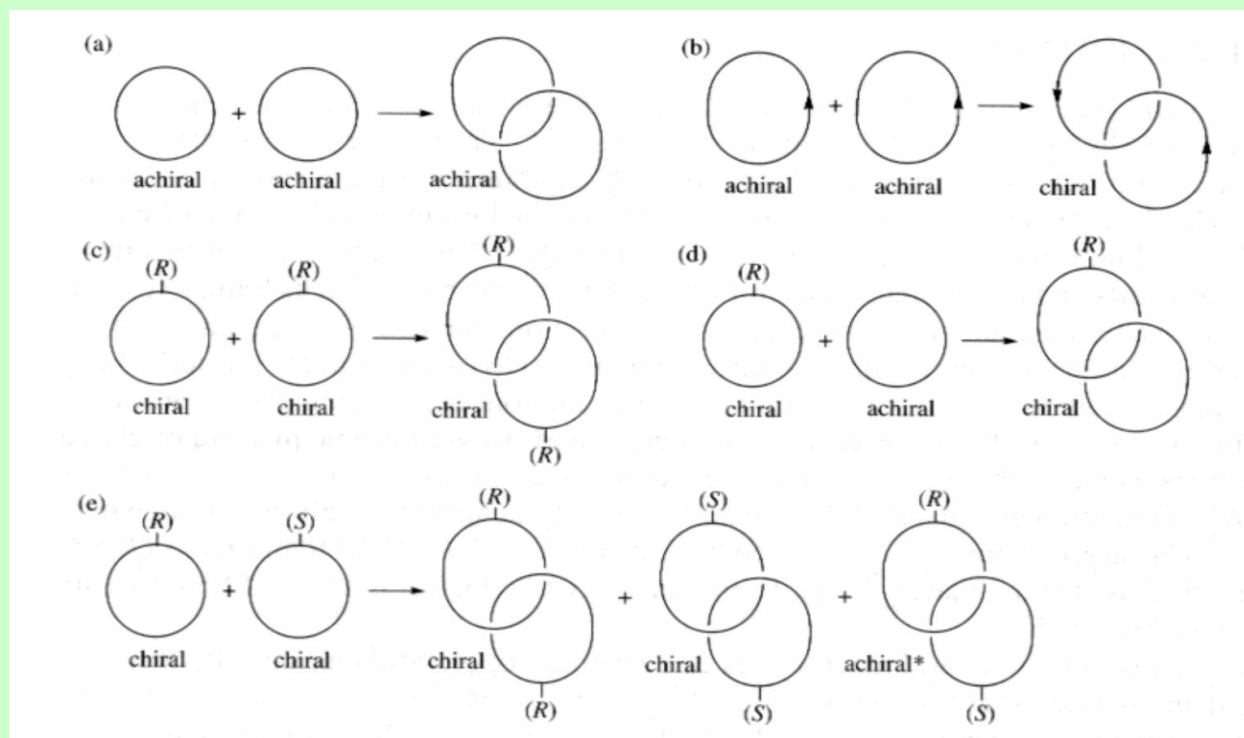
Struktura (*S,R*) –[3]rotaksanu

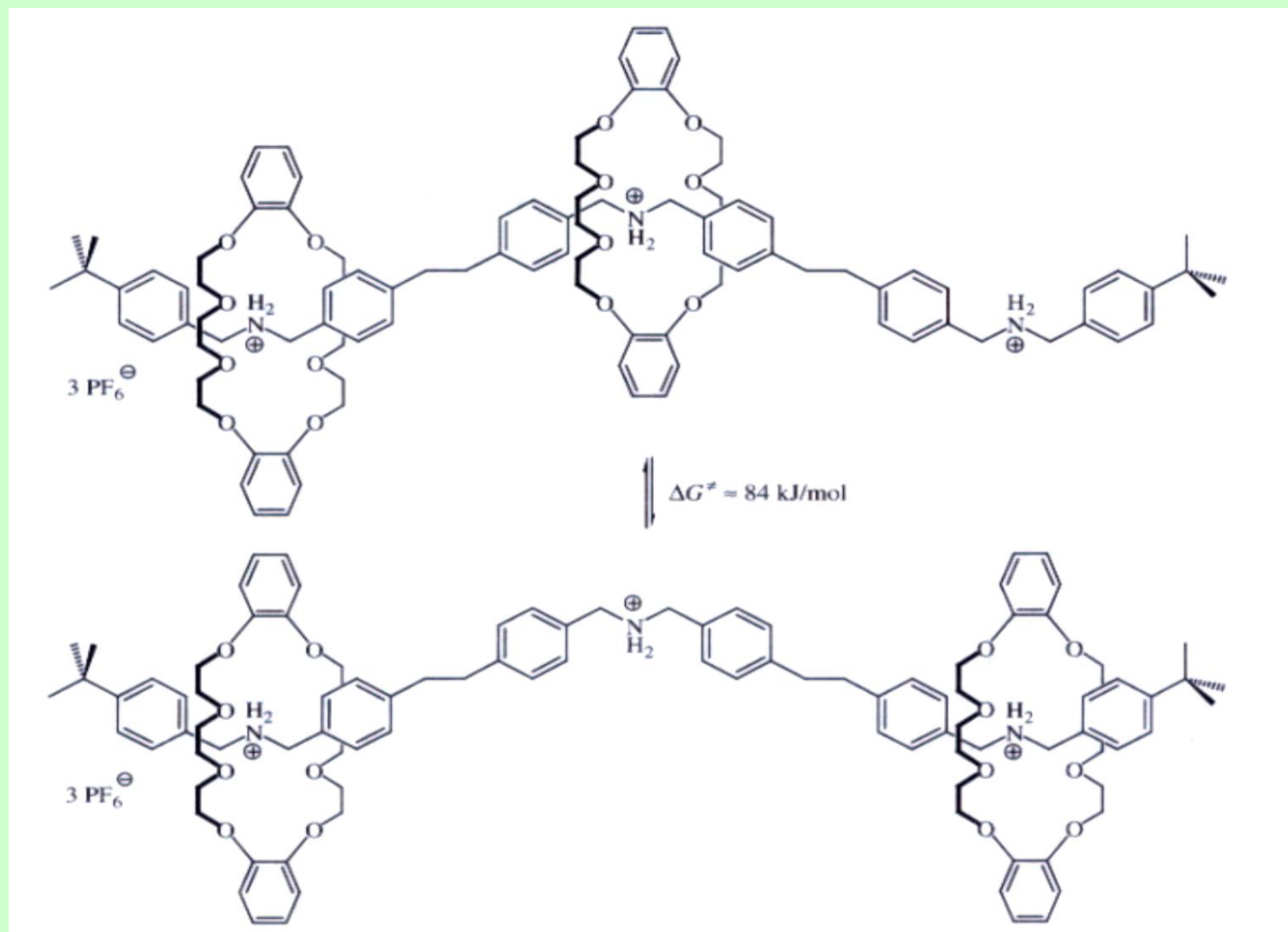

(R)-[2]-katenan

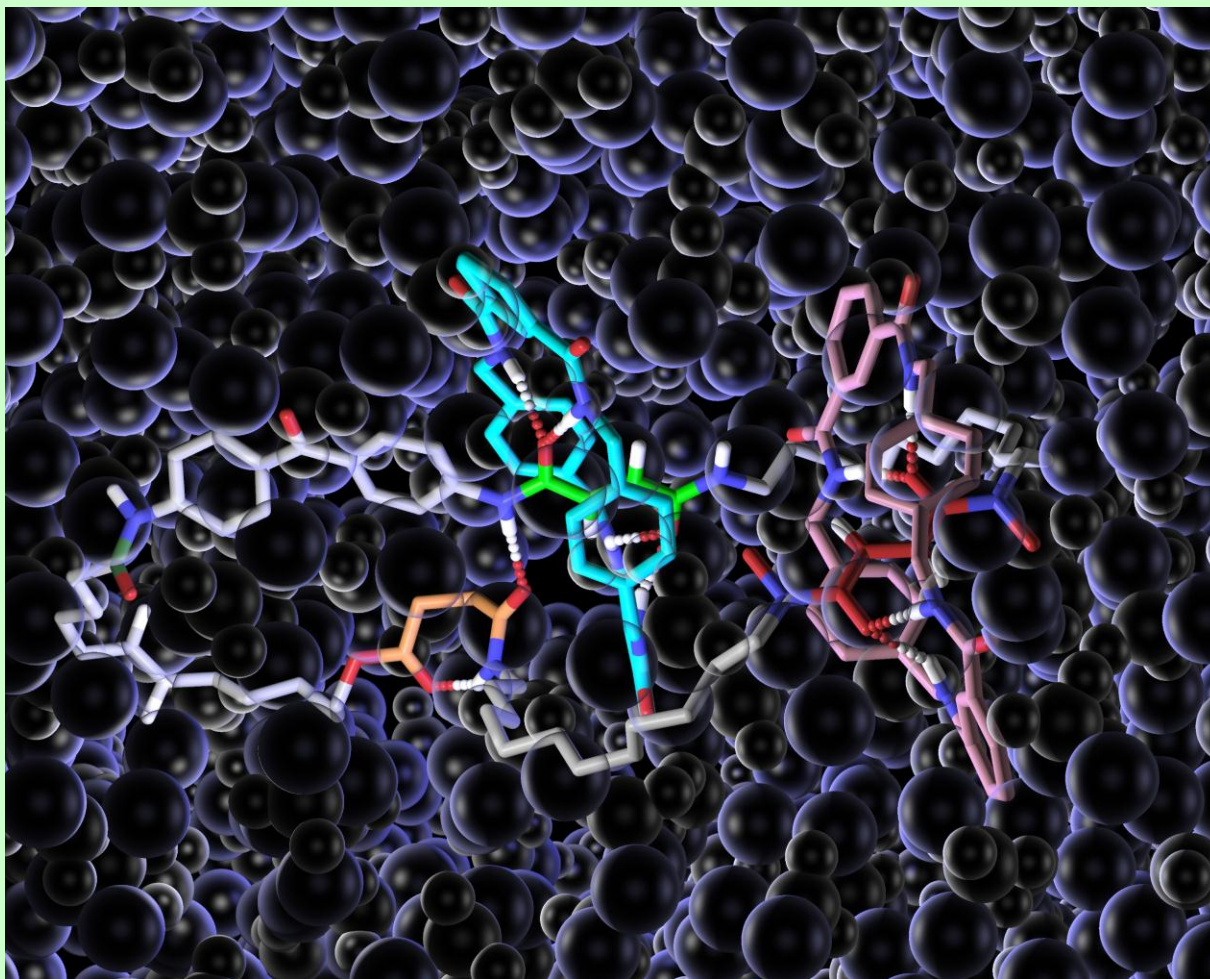

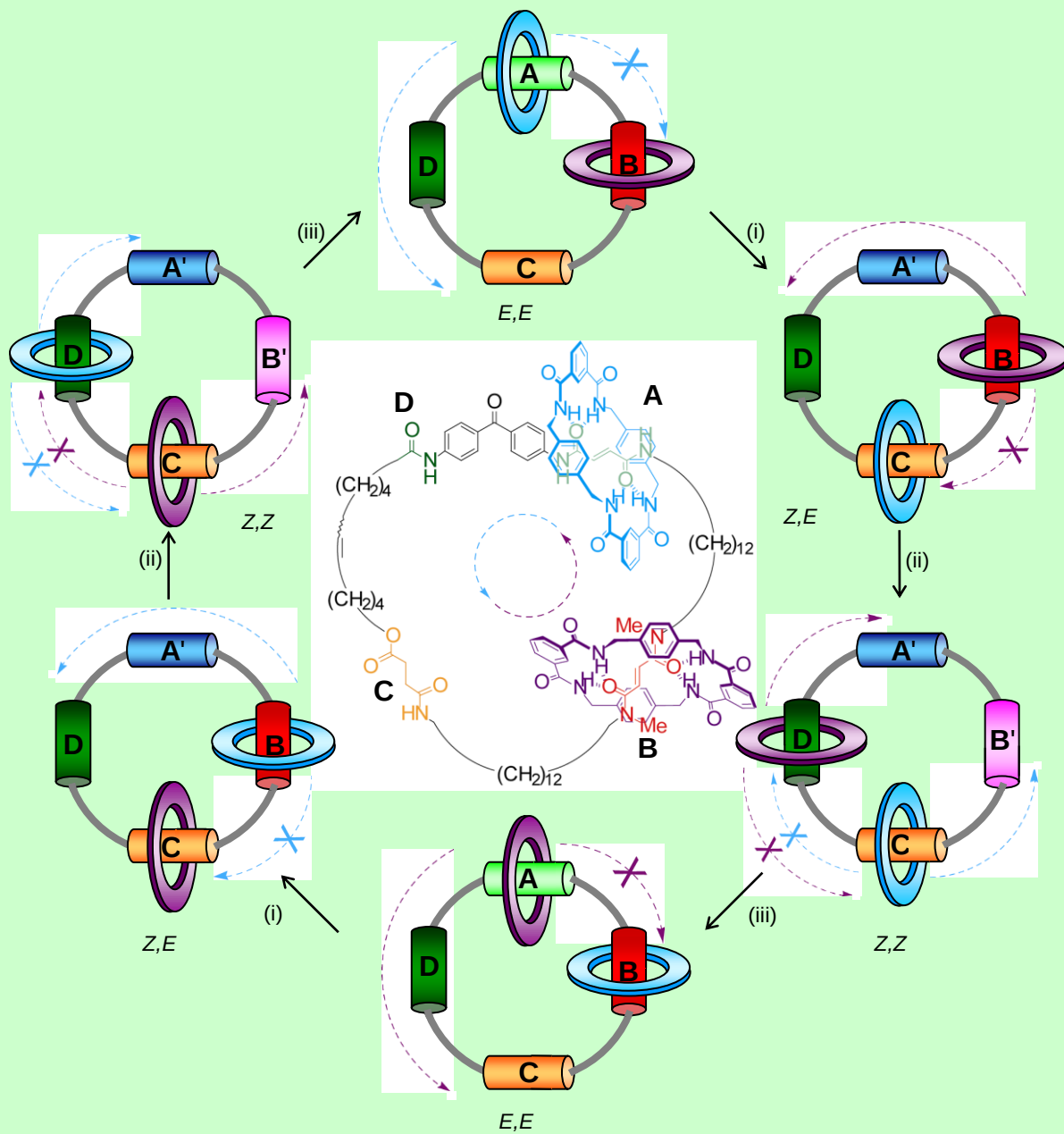

translacyjna izomeryzacja [3]-rotaksanu

'Unidirectional rotation in a mechanically interlocked molecular rotor', David A. Leigh, Jenny K. Y. Wong, Francois Dehez & Francesco Zerbetto, *Nature*, **424**, 174-179 (2003)

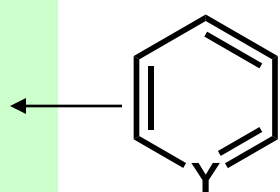
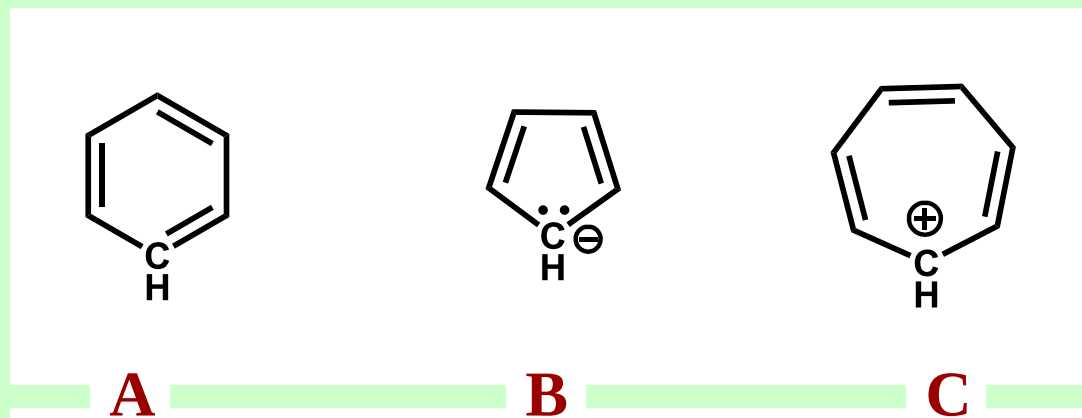
II. Aromatyczne związki Heterocykliczne

Aromatyczność związków Heterocyklicznych

Cząsteczka jest aromatyczna wówczas, gdy elektrony n płaskiego, pierścieniowego układu w stanie podstawowym w wyraźny i mierzalny sposób ulegają delokalizacji. Miarą tej delokalizacji powinien być zespół cech fizycznych i chemicznych cząsteczek:

- zmniejszenie energii układu w porównaniu z energią, jaka wynikałaby z klasycznego wzoru strukturalnego;
- tendencja do uśrednienia długości wiązań w układzie;
- cząsteczka związku organicznego jest płaskim, jedno lub wielopierścieniowym polienem, w którym $4n+2$ elektronów ($n=0, 1, 2, \dots$) [tzw. reguła Hückla] może utworzyć system zdelokalizowanych wiązań π ;
- zdolność do wzbudzania się n -elektronowego prądu kołowego w cząsteczce w wyniku przyłożonego zewnętrznego pola magnetycznego;
- podatność na reakcje podstawienia w przeciwieństwie do reakcji addycji typowych dla związków nienasyconych.

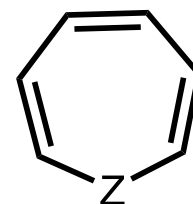
Aromatyczność związków heterocyklicznych

typ pirydyny

typ pirolu

typ borepanu

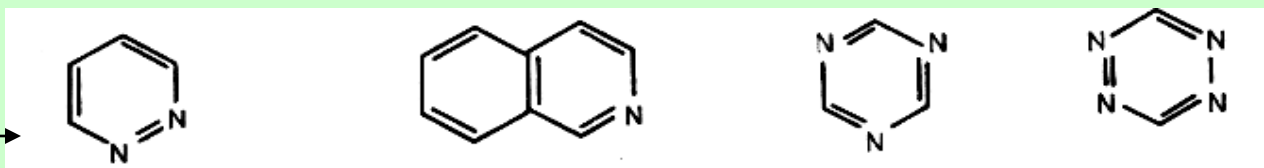
Z= BH borepan;
-AlH alumopan;
-GaH galepan.

Y= -N-pirol; -P-fosfol; -As- arsol;
-O furan; -S tiofen; -Se-selenofen;
-Te-tellurofen

Y= -N-pirydyna;
-P-fosfabenzen;
-As- arsabenzen;
-Sb-stibabenzen;
-SiH-silabenzen;
-O⁺-piryl
-S⁺-tiopiryl

Azyny

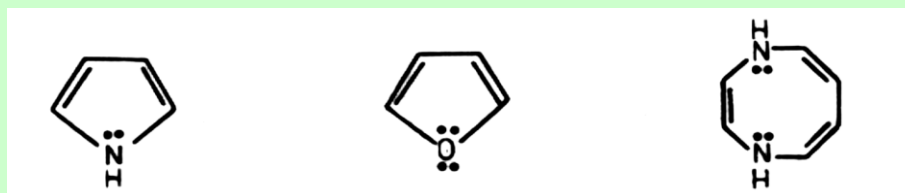

Pirydazyna

izochinolina

1,3,5-triazyna

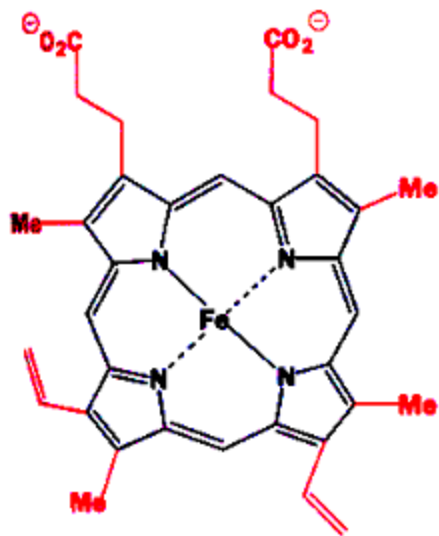
1,2,4,5-tetrazyna

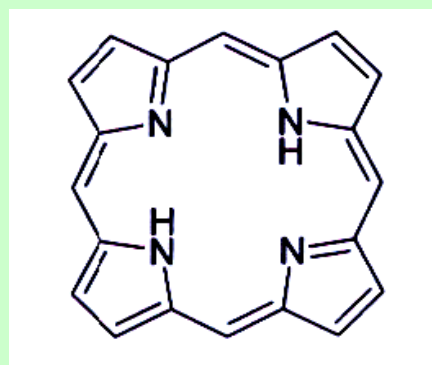
Pirol

Furan

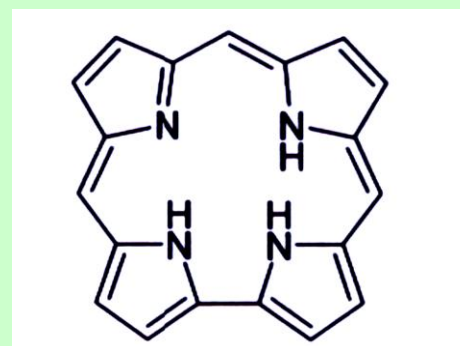
1,4 –dihydro-1,4-diazocyn

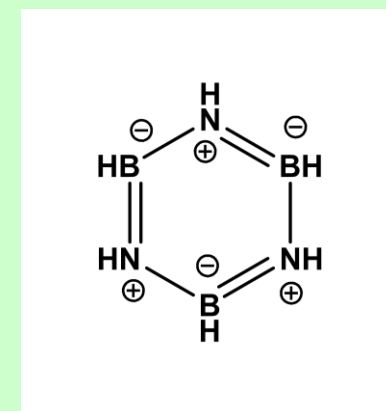
hem – część hemoglobiny,
która transportuje tlen we krwi

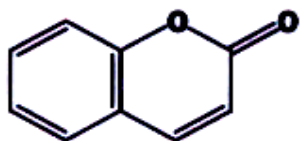
Porfina
(porfiryne)

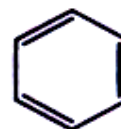
Korol

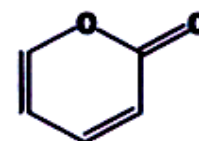
Borazyna

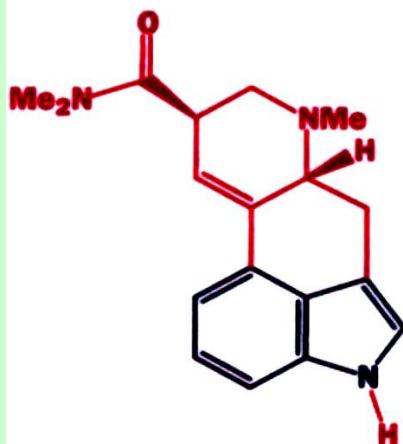
kumaryna o zapachu świeżo
ściętego siana, znajduje się
również w lawendzie

benzen

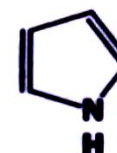
α-piron

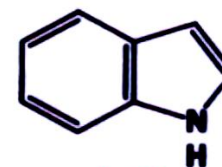
amid dietylowy kwasu
lizerginowego (LSD),
tzw. „kwas” o złej sławie,
powodujący halucynacje
i złudne poczucie
umiejętności latania

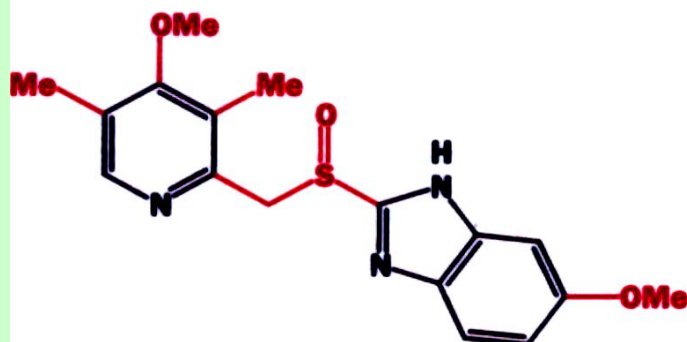
benzen

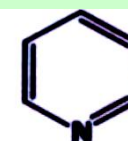
pirol

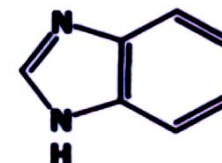
indol

Omeprazol,
produkt firmy Astra,
najczęściej stosowany
lek przeciwko wrzodom

pirydyna

benzimidazol

Ilościowa interpretacja aromatyczności związków heterocyklicznych

- Ilościowe kryteria aromatyczności opierają się na takim parametrze lub grupie parametrów wyznaczonych doświadczalnie, które są ściśle związane z charakterem aromatycznym związku;
- W rozważaniach dotyczących aromatyczności związków heterocyklicznych wykorzystuje się kryteria:

1. **Energetyczne**- wyznaczanie **energii rezonansu** (energia delokalizacji bądź energia rezonansu przypadająca na każdy elektron biorący udział w sprzężeniu).

Zgodnie z propozycją Dewara jako podstawę obliczeń przyjmuje się energię polienu, przy której obliczeniu, w odróżnieniu od klasycznego podejścia, Hückla, uwzględnia się również wkład energii pochodzącej od wiązań pojedynczych. Tak obliczone indeksy aromatyczności (*energia rezonansu przypadająca na każdy elektron biorący udział w sprzężeniu- REPE*) przedstawiono w tabeli:

Związek	REPE wg Dewara [kJ/mol]
Azet	-16,2
Pirol	3,7
Indol	12,6
Izoindol	7,4
Karbazol	14,3
Furan	3,0
Benzofuran	10,2
Izobenzofuran	2,6
Pirydyna	14,9
Chinolina	14,3
Izochinolina	14,3
Akrydyna	12,3

Nie zależnie od stosowanej metody obliczenia wartości REPE można zauważyć że :

- w grupie sześcioczłonowych związków heterocyklicznych aromatyczność maleje w miarę wzrostu liczby skondensowanych pierścieni w szeregu pirydyna > chinolina > akrydyna ;
- w przypadku pięcioczłonowych pierścieni obserwuje się efekt odwrotny w szeregu pirol < indol < karbazol;
- energię delokalizacji obniża znaczny udział struktury chinoidowej, wobec czego izoindol znacznie mniej aromatyczny od indolu.

- 2. Strukturalne kryteria aromatyczności** oparte są na analizie wartości odchyłeń długości wiązań w pierścieniu od wartości standardowej. Na przykład w pięcioczłonowych pierścieniach heterocyklicznych uwzględnia się stosunek długości wiązań C2-C3 do C3-C4. Im stosunek ten jest mniejszy, tym większy jest udział aromatycznej struktury dienowej. Ilościowe kryterium aromatyczności związków heterocyklicznych sformułował Pożarski :

$$\overline{\Delta N} = \Sigma \Delta N / n$$

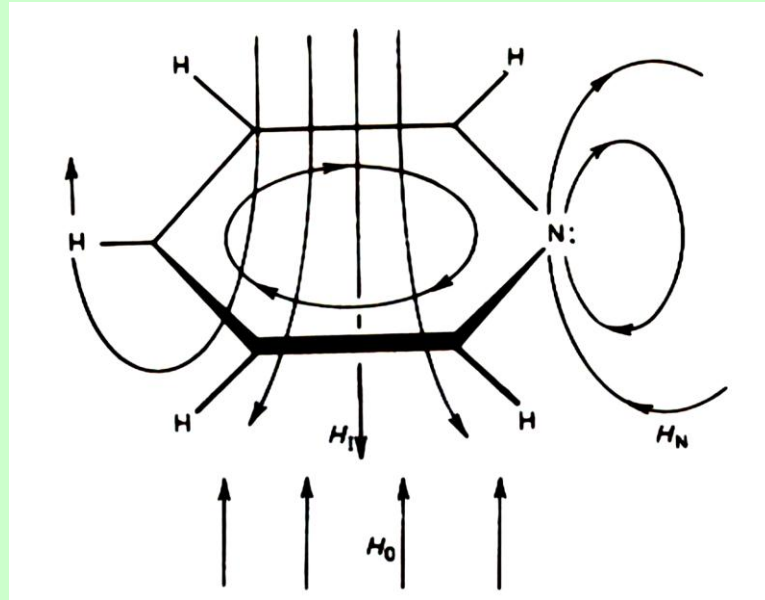
gdzie $\overline{\Delta N}$ jest średnią różnic rzędowości wszystkich wiązań występujących w pierścieniu; ΔN różnicą rzędowości wiązań; n - liczbą rozpatrywanych różnic.

Rzędowość poszczególnych wiązań N_{i-j} można określić na podstawie zależności:

$$N_{i-j} = aR^{-2} + b$$

w której R jest długością wiązania, natomiast a i b — współczynnikami empirycznymi.

3. Magnetyczne kryteria aromatyczności-

4. Indeksy **reaktywnościowe**-oparte są na trzech kryteriach — zdolności do podstawienia, odporności na addycję dienofilów i zdolności do aromatyzacji form uwodnorodowanych. Dla związków heterocyklicznych nie zostały ujednolicone.